

muchos de sus componentes y el ambiente general de esa época en el País Vasco. Sin embargo, su intención no pretende analizar por completo toda la actividad de la arquitectura, la escultura y la pintura de esa época en Vascongadas, seguramente porque ello obligaría a un trabajo excesivamente extenso para ser abordado con el rigor necesario; Ael trata de señalar las bases precisas para señalar un camino que denote con claridad la importancia que las artes llegaron a alcanzar en ese territorio. Utiliza para ello una amplia bibliografía y estudia con atención el abundante y disperso fondo documental de la Sociedad Bascongada, localizando en instituciones públicas y en colecciones particulares. Seguramente ha sido esa dispersión lo que había impedido hasta este momento el estudio conjunto del influjo ilustrado en el País Vasco. Y eso no dejaba de producir sorpresa, sobre todo si consideramos su relevancia con relación a otros movimientos coetáneos en otros lugares, ya estudiados con detenimiento en los últimos a los pese a su menor incidencia y resultados. En este momento esa omisión puede considerarse resuelta y es posible comprobar que las sospecha que todos habíamos albergado sobre la solidez de la iniciativa ilustrada en ese territorio eran completamente fundadas. Cabe añadir por eso este estudio a los ya existentes sobre las academias de San Fernando, de San Carlos, de San Luis, la escuela de la Lonja, y las escuelas de dibujo de Burgos, Cádiz, Murcia, Pamplona y Valladolid.

Nosotros nos hemos ceñido más en este caso al recuerdo de la arquitectura vascongada de ese periodo, sin que eso suponga otra cosa que una preferencia intelectual, dentro del aprecio al extraordinario interés de un libro que des criba la ilusión abnegada de un tiempo en que el esfuerzo de los partícipes en las artes y en las costumbres.

JOSÉ LABORDA YNEVA

SUBIRACHS I BURGAYA, JUDIT: *L'Escultura del segle XIX a Catalunya. Del Romanticisme al Realisme*. - Publicacions de l'Abadia de Montserrat, Biblioteca Abat Oliba, 146, - Barcelona, 1994, - 394 pàgs. i 48 làm .(21 x 16).

Davant la darrera proliferació de llibres sobre la història de l'art a Catalunya, que valoren la presentació i les reproduccions a tot color per sobre del contingut del text, sempre és d'agrair la publicació d'un treball de recerca seriós com *L'Escultura del segle XIX a Catalunya*, de Judit Subirachs. Es tracta d'una versió, redactada de nou, de la tesi doctoral que amb el títol *romanticisme i realisme en l'escultura del segle XIX a Catalunya* va ser defensada el maig de 1992 al Departament d'Història de l'Art de la Universitat de Barcelona.

De fet, no és la primera incursió de l'autora en el camp de la història de l'escultura catalana ja que el 1986 va publicar *L'escultura commemorativa a Barcelona fins al 1936* (La Llar del Llibre, Els llibres de la Frontera) i diversos articles en revistes especialitzades. Amb aquesta nova aportació, doncs, Judit Subirachs es va

consolidant com a experta en un tema sobre el qual, fins el present, els estudis eren molt escassos.

L'originalitat que tenia el plantejament d'aquesta investigació com a projecte de tesi es reflecteix molt positivament en la concepció del llibre que ara ressenyem, ja que la tesi no va tenir com a punt de partida inicial ni l'estudi biogràfic ni la catalogació de l'obra dels artistes, sinó una interpretació àmplia i globalitzadora de l'escultura a Catalunya al llarg del segle XIX. A partir d'aquesta concepció, aspectes com la formació dels artistes, les tècniques emprades, la integració de l'escultura dins una visió monumentalista de la ciutat o les transformacions dels estils i les modes són els que defineixen el discurs bàsic del treball i permeten entendre l'escultura catalana decimonònica des del seu context sòcio-cultural. Aquesta perspectiva permet, per exemple, analitzar la recepció a Catalunya dels grans moviments del segle XIX: neoclassicisme, romanticisme i realisme, i precisar com aquest procés evolutiu es concreta d'acord amb els diferents llenguatges artístics. En aquesta mateixa línia, crec que es pot afirmar que la millor aportació del llibre rau tant en la proposta d'una nova valoració qualitativa de l'escultura catalana, lluny dels tòpics historiogràfics habituals, com en l'esforç realitzat per sistematitzar la seva evolució dins la complexa història de l'art català del segle XIX.

D'altra banda, el treball es recolza en una revisió crítica de la historiografia precedent — des de la primera síntesi de Feliu Elias, *L'escultura catalana moderna* (Barcelona, Editorial Barcino), publicada entre 1926 i 1928, fins a l'exposició celebrada el 1989, *Escultura catalana del segle XIX. Del Neoclassicisme al realisme* (Barcelona, Fundació Caixa de Catalunya), comissariada per Santiago Alcolea i Gil i Santiago Alcolea i Blanch — i aporta com a novetat una àmplia recopilació de referències — bibliografia d'època i buidatge de premsa — així com documentació inèdita provinent, en gran part, dels fons de l'Institut Municipal d'Història de Barcelona, la qual enriqueix especialment el capítol dedicat a l'estatuària monumental.

El llibre, com tots els que conformen la col·lecció «Biblioteca Abat Oliba», té una presentació austera que ha estat molt respectuosa amb la integració de l'aparell crític del treball. Les notes apareixen a peu de pàgina, fet que facilita molt la seva consulta i, d'altra banda, una extensa bibliografia i un índex onomàstic complementen la profusa informació. Només cal lamentar que el plec d'il·lustracions sigui insuficient per poder fer-se una idea clara del contingut del text. Tanmateix, considero molt encertat que les fotografies hagin estat reproduïdes en blanc i negre.

Veure publicada una tesi doctoral és un fet que sempre produeix una gran satisfacció. Cal felicitar l'autora i l'editorial per aquest llibre, al mateix temps que em permeto encoratjar a les Publicacions de l'Abadia de Montserrat en la seva aposta per la publicació de textos que constitueixen molt dignes aportacions a la nostra història.

MIREIA FREIXA I SERRA